

Думи
і пісні
видав
Л. Франко

ДРІБНА БІБЛІОТЕКА.

V.

ДУМИ І ПІСЬНІ

НАЙЗНАТНІШИХ ЕВРОПЕЙСЬКИХ ПОЕТІВ.

I.

Вибрав і видав

Іван Франко.

Ціна 10 кр.

ЛЬВІВ, 1879.

З друкарні Товариства імени Шевченка,
під зар'яд. К. Беднарського.

Зміст першого випуска :

1. Прометеї, Йогана Вольфганга Гете.
2. Вечірня дума, Михаїла Льєрмонтова.
3. Спом'яніт! Фердинанда Фреїліграта.
4. Заказані книжки, Генріха Геїне.
5. Розмова царя с Швабом, Генріха Геїне.
6. Тебе забути? Томаса Мура.
7. Озімандіас (сонет), Персі Біша Шеллі.
8. Грішні душі, Генріха Геїне.
9. Приказка (газель), Данієля Фрідріха Штрауса.
10. Сон вельможної пані, Томаса Гуда.
11. Дума, М. Н.
12. Вічне питання, Генріха Геїне.
13. Цар Довгоух І. (баїка), Генріха Геїне.
14. Сусідка, Михаїла Льєрмонтова.
15. Поступовий рак у Парижі, Генріха Геїне.
16. Арештант, Георга Гервега.
17. Уривок із поеми „Цариця Меб“, Персі Біша Шеллі.
18. Переміна рости, Йогана Вольфганга Гете.

Львівська Філія
Бібліотеки АН УРСР

66247

Львівська бібліотека
АН УРСР
№ 4-34517

111
823
121

Прометеј.

Ти небо своје, о Зеју, вкривај
Чорними хмарами,
І як тој хлопчик, шчо стинаје
З бодачъа головки, іграј
З дубами і скалами;
Но на земљу мою в тебе сили не маје,
Ні на хату мою, шчо не ти јејі клав,
Ні на огнище те,
Шчо не ти јего жар роздував, —
Хоть і зависть палит там тебе!

Шчо нужденніше під сонцем, јак ви,
Боги?

Ваша сьвјатість лиш тим

Мізерненько жије,

Шчо вам в жертву мій син,

Чоловік принесе.

А не будь він убога дитина,

А не мај він надіјі на вас —

(Нерозумна надіја, зрадлива!)

Ви би з голоду гибли всі враз!

Јак ја шче дитиноју був,

Не знав ані шчо, ні куда;

Нераз ја блудьашчіјі очи звернув

На небо, немов там недоля моја

Најти могла ухо до послуху пильне

Найти могла серце прихильне, —
Немов там потіха була!

Хто допоміг міні
В тяжкій с Тітанами війні?
Хто спас м'я від смерти страшної,
Вирвав з неволі?
Чи не ти, моє серце горьущче,
Все те звершило?
А ти, молоде, незнаюшче
А щире — йому шче,
Вічно сп'ячому, дармо под'якоју било!

Я — хилити чоло
Перед тобов? За шчо?
Чи зболілому ти
Полекшив коли больу?
Чи ти сл'юзи коли
Осушив нещасливому в горьу?
А чи силу твоју
Не дала ти рука всемогушча часу,
Не дала ти предвічна судьба,
Котріј ти підвласниј, як ја?
А хібаж ти гадаєш,
Шчо ја мају цуратись жит'я,
І в пустиньу втечи, бо незбулась неодна
Надіја молода?

Ту ја сиджу і творьу
Льудеј на образ свіј,
Льудеј, шчо враз зо мноју
Пријматимут горе і біль
І питимут розкіш і втіху до дна
І не будут кланьятись тобі,
Як ја!

Вечірня дума.

Сам - самотний по дорозі їду я:
Ген блищить дорога кремінна;
Тиха ніч; простір глас бога чує,
І з звіздою гуторит зізда.

В небі так спокійно, так пречудно;
Спит земля в півсвітлі голубім....
Щож міні так важко і так нудно?
Жду чого? Чи жалују по чім?

Ні, не жду я шчастья від неволі,
І минулих літ не жаль міні;
Лиш спокою дайте, волі, волі,
Щоб забутись в вічнім, тихім сні...

Та не в тім холоднім сні могили;
Я б бажав на віки так заснуть,
Щоб спокійно кров лилась у жили,
Віддих тихо підіймав ми груди.

Щоб невпинно долітав до мене
Тихий спів про братство і любов,
І щоб, в листьє стројучись зелене,
Дуб хитавсь шумјачи надомнов.

Спомјаніт !

Чи хто молотом важким кує,
Чи хто в поли жито жне;
Чи хто в јам сьа глибині трудит,
Щоб на страву заробить;

Хто гребе на кораблях веслом ;
Хто за пряжеју - ільном
При варстаті ткацькім заробля,
Щоб жила його сім'я :

Честь, поклін усім робітникам,
Мозолистим всім рукам !
Кождії капли поту, що паде
В труді, честь нехай буде !
Всім, що орјут, конјут і садьат,
Всім, котрих держит варстат !
Честь і тим, що хоть в біді самі, —
Мисли сіјут в голові !

Чи то по біблотеках тісних
Гниль та пиль лиш коло них ;
Чи то книгарьам на зиск вони
Драми пишут, романи ;
Чи дльа грошеј мусьат, дльа скупих
В глупствах бабратись чужих ;
Чи учену паншчину робить,
Греку та латину вчить :

Кождиј з них — убогий прольетар !
Нужда — пан їх, голод — цар !
Кождого грижа до кости жре,
Бідність в тихиј гріб кладе !
Власть, системи, глушиј пересуд
Їх як кожного гнетут.
О, і їм кров теплу з серцьа, бач,
Пје дітеј голодних плач !

Не одного то ја знав колись :
З серцьа пісьні му лились

А недолі, бідности огонь
Пік го, гриз го день у день.
Мов у клітці птах сьа він метав,
Мов у колесі пишчав, —
Недостаток гриз го день від днѣа,
И сушила го грижа.

Але хоть блідіј, слабіј, — не впав,
Працьував, учив, писав;
Хоть здоровјем пахли на дворі
Цьвіти, чари веснѣані....
Соловіја розлягавсьа снів...
Підпідьомкав перепів....
Він, зарібник духа, тимчасом
Сьліпав в кліти над письмом.

І хоть дух на двір, на волю рвавсь,
Він усидів, не подавсь.
„Адже ј се поезіја! таж се
Льудське горе, се житье!“
А коли часом змагав го біль,
Говорив він сам собі:
„Будь шчо будь, — ја чести не скальав, —
Дльа льудеј ја працював!“

Но в кінци не стало сил му вже, —
Впав, як в боју муж паде.
Лиш часом в горьаччі сьа зривав
Давні пісьні споминав:
В тиху ніч мов молодів він знов,
В серци живо грала кров,
І свобідно дух јего злітав,
Земні пута с крил скидав.

Вже давно в могилі він лежить, —
Вітер понад нев шумит,
І бур'ян поріс, — нема ж хреста,
Де він бідний спочива'.
Жінка ж діти між льудеј пішли
В горю, сльозах і грижи;
Бідні! Їм лишилось від вітця
Чесне лиш його ім'я!

Чесць, поклін усім робітникам,
Мозолистим всім рукам!
Кождіј капли поту, шчо паде
В труді, честь нехај буде!
Всім, шчо орјут, сіјут і садьат,
Всім, котрих держит варстат!
Чесць і тим, шчо хоть в біді самі,
Мисли сіјут в голові!

Заказані книжки.

Шчось такого друкувати!...
Ну, пропав ти, льубиј друже!
Хочеш честь і гроші мати
Плазом, плазом, тај то дуже!

Ја не раджу ти, коханиј
Так до льуду говорити,
Сипати попам пригани,
А то шче ж царів корити.

Ти загинеш мов та муха!
Рукиж бо в царів великі!
Довгіж бо в поців јазики!
А у льуду довгі вуха!

Розмова царя с Швабом.

(Стара бајка.)

„Не стану ја, як Фараон,
Дітеј в ріку метати,
Ані, як Ирод-поганин,
В пенъ бідньаток рубати!

„Ја рад забавитись з дітьми,
Јак генто Христос-спаситель;
Пустіт ідо мні дітеј! Нехај
Пријде ту швабик-урвитель!“

Так цар сказав. Слуга побіг, —
Вернув, — а з ним јавилось
Велике швабське хлопја, ј до ніг
Цареви поклонилось.

І мовит цар: „Ну, шчој, — ти шваб?
Лиш сьміло, синку, сьміло!“
— „Вгадали!“ відповів му шваб —
Мене швабське лихо јіло!“

„Ти певно з роду „сімох Швабів“?
Спитав цар. — „Ні, міј царю, —
Оден лиш батько зродив мене, —
За більше ја не знају.“

„А шчо, — спитав цар, — в Швабіі
Сесь рік хороші книдлі?“
— Біг заплать, — каже шваб, — ввідут!
Лиш щось роки обридлі!“

„А је шче великі льуде в вас?“
Спитав цар. — „Не чувати
Великих, — шваб му відповів, —
Лиш најбільш череватих.“

І мовит цар: „Ну, бачу, ти
Не дурень, мій небоже, —
Як кажут о тобі!“ А на те
Шваб каже: „Бути може.“

Цар мот: „А то звичайно шваб
Пантрує свеї хати,
Скажиж ми, шчо поперло тебе
В чужину їти блукати?“

Шваб мот: „Лиш борщ та бураки
День в день варила мати;
Якби хоть троха м'яса, то
Не бувбим рушивсь с хати.“

„Проси м'я о шчо хоч“, — рік цар.
Шваб бух цареві в ноги.
— „О царю, віддај нам свободу назад, —
Весь льуд т'я просит вбогії!“

— „Для волі прецінь, не для пут
Створила нас природа!
О царю, дај нам тој скарб дорогий,
Котрий зовесь — свобода!“

Глибоко зрушениј цар став —
Картина, — милиј боже!
А шваб си рукавом втирав
З очей пливучі сльози.

В кінци рік цар: „Пречудний сон!
Бувај здоров, — мај розум!
Ти видно трошка не в своїм умі, —
То ж скажу відвезти т'я возом, —

„І ще ти двох добрих товаришів дам,
Двох щирих жандарів. Вони тьа
Допрут до границі. Прощај, — ја спішусь,
Бо јду на муштру дивитьсѣа.“

Се чулојі бесіди чуліј кінець, —
І вірте мому слову:
Ніколи вже цар не кликав дітеј
До себе на розмову.

Тебе забути?

Ја? Забути тебе?
Поки серце ми бјесѣа у груди,
Бідніј крају міј, все
Вно дльа тебе лиш битисѣа буде!
І чим більше терпиш,
Чим у тьажшіј ти стогнеш недолі,
Тим ја лъубју тьа більш,
Горьачіјше бажају ти волі!

Јак би ти на весь сьвіт
Був богатиј і сильніј, мав вољу,
І був најкрашчіј цьвіт,
І був најјарча перла у морьу, —
Ох, то серце моје
Млілоб з радости в тіјже годині,
Но чи вміло б тебе
Горьачіјше лъубити, јак нині?

Но хоть в крови ти днесь,
У неказаних муках, міј крају, —
Ја, твој син, твој увесь,
Тим щиріјше тьа, дужше кохају!

І мов пелікан пју
З лона матери разом іс кровју
Тільки силу нову
Із безмірнов, новоју лъубовју !

Озімандіас.

С крајів далеких путник повертаје
І каже: Велит камінній стојіт
В пустини; ніг вже ані рук не маје,
І з боку голова в піску лежит.

Но на лиці гордиј безмірно вид,
Зелізна воля і погорда злаја,
Що топче скутиј, невольницькиј сьвіт, —
Усе то в рисах камјаних тріваје.

А в споді напись вкована в граніт;
„Ја Озімандіас, цар всіх царів, —
Глядіт, раби на мене і треміт!“

І більш нічо. Мертва, суха, німаја
Пустинья граєсь фальами пісків
І звільна, стиха камінь заливаје.

Грішні душі.

Крізь шпари вітер холодниј свистит,
А в бідній, темній хатині
Дві „грішні душі“ поруч лежат, —
Ліх лиця нужденні, аж сині.

І мовит одна с тих грішних душ:
„Тули мја до свежі груди,
Уста до моїх уст тисни,
А чень ми лекше буде.“

І мовит друга с тих грішних душ:
„Гляджу в твої очі, о милий,
То ї голод і холод забуду, і всьу
Недолю, шчо ми пережили!“

Вони цілувались с сльозами в очох,
В сердечних обнятьях сумніли,
Всьміхались часом, затьагали пісень,
А далі зовсім заніміли.

А рано комісар іс суду приїшов,
А з ним записьаглиї цирулик, —
Огльанули трупи, в протокол
Все благополучно втьагнули.

Цирулик сказав: „То острії мороз,
А шче ї пустота жолудка
Причинов їх смерти. То диво ї так,
Шчо раньше не вимерли тутка“.

Додав шче, шчо скоро потисне мороз,
То конче потрібна перина
В ночі, і заразом здорова їда, —
Наїліпше печена свинина.

П р и к а з к а.

(газель*)

Хто вміє жити? Хто терпіти вміє.
Хто знає радість? Хто боліти вміє.
Хто має скарби? Тої, хто власним трудом

*) Газель, стихотворна форма перенесена зі сходу. Римується першії стих з другим, четвертим, шестим і т. д. І не римується; притім завжди римів уживається штучних, с даних, а не звичайних. Ся форма надається тільки до корс строф, приказок і т. д.

Вдоволеній спокійно жити вміє.
Хто всіх веде? Тої, хто гіркују правду
В веселе слово пристроїти вміє.
Хто наймудріїшиї? Хто правдиве злото
Від дутого швидко відрізнити вміє.
А хто побожнії? Хто лъудеї у лъудіх;
А не Христїан та Турків зріти вміє.

Сон вельможної пані.

Вельможнаї пані у ліжку лежить, —
У ліжку так тепло, мїагенько;
Та, видко, страшного щось пани сьа снит,
Щось віддих спирає, у груди тіснит, —
Вна кидаєсь з боку на бік так тьаженько,
Руками розмітує, плаче, кричит....

Ось напруго схопилась в ліжку вона,
І просто, мов сьвічка, усїла.
Холодна, трївожна нев дроз затрьасла,
Встовп очі глядять, мов мара там страшна, —
І знов впала в постіль, с трївоги зомліла,
Мов виду важкого знести не могла.

А в тім розвернулась заслона на млі,
І скочила с постелі пані....
Ось лямпа так тускло горит на столі,
Тремтит на підлозі промінье жеї..
Вельможна дрозачими шепче устами:
„Ох, що за страшнії ја вид бачила в сні!“

„Десь, бачитсьа, ніби їду ја та їду
По цвинтари поміж могили....
Втім пукли могили і тіни встаїут,
Страшні, у гнилих сорочках, і стаїут

Круг мене, — довкола стінов обступили!
Де глянуну, — все труп лиш, та труп та труп!...

„Між трупами много дівчат молодих
З іглою в руках і нитками.
Ні іскри життя на їх лицьах блідих,
Ні в тусклих очох, ні у грудех худих!
Вни шенчут так сумно: На вас ми крїрвали,
Сесь стрії ваш — причина мук наших тьажких!

„Для панського строю, для панських утіх
Ми мусіли прьасти і шити,
Дни і ночі не спати, збиватися з ніг,
Аж поки сюда нас не винесли всіх!....
Зирнулам, — як в небі ось звїзд не злічити,
Так там ніхто б гробів злічити не зміг!

„А трупи раз в раз прибувають нові,
Мов хмари, понуро, а с тиха....
Ще трупи, ще трупи!... Долом і в горі,
Аж тьмится в очох, стугонит в голові!....
Від малу не знавши ні нужди ні лиха,
Я тільки роспуки не зріла і у сні!

„Всі серцьа, шчо пукають з болю день в день,
Всі сльози, шчо льутся шчо хвилі,
Всі муки нещасних робучих льудей,
Все горе, шчо в грїб їх с колиски веде,
Все, все перед очі міні проходило —
Недугів і нужди палашчиї огонь.

„Ось тьагнесь каліка, ось лізе сьлішиї,
Ось тої, шчо з даху впав — поломані ноги!
Ось бідна вдовицьа жебруча гіркиї
Хліб прошениї, — двоїе замерзлих дітиї
При нїї, непохованих! Ось тої убогиї,
Голоден, шчо з двору слуга го пхнув мїї!

„Всі сльози, шчо ја осушити могла,
Но холодно, згїрдно лишила,
Всі хорі, котрим ја не допомогла,
Холодні, шчо ј шматки ја јім не дала, —
Все, все сѣа круг мене товпило,
Навіть Мурин, котрогом бојалась малá!

„Ті очи благајучі, тусклі, сумні,
Ті погляди, в прозьбі несъмлі,
Ті лицѣа, мов глина нужденні, марні
Тиснулись тепер до лицѣа аж міні!...
О боже, не дај ми подібнојі хвилі
За гробом шче раз пережить, як в тім сні!

„Пекељниј огонь і пожар сірчаниј,
Пекучі, невсипніјі кари
Нічим протів нејі! Вид нужди страшниј
Прошиб моје серце, мов меч огньаниј!
Ті безмірно збідовані мари
Всі забаги панські прогнали з грудиј!

„Сьліна, лехкодушно по верху житѣа
Ја вік молодіј прогульала;
Ба ні, бідну дівчину, ніжне дитѣа
Давить помагала, зводити с путѣа,
І тисѣачі трупів в могили вганьала,
З дороги тернистојі в гріб забутѣа.

„Спивала ја часто вино дороге
І страви добірні зїдала:
І риби і мјасо і птаство лісне
І плоди заморські, все було моје;
Про льуд, шчо мер з голоду, ја не гадала!
Шчо ситим до того, як бідниј там мре!...

„Вбиралась ја пишно, јак прочі пани
В виставні, блискучіі строї,
У атлас і шовк, а в зимовіі дни
У футра мјаккі, дорогі; но коли
Хоть раз ја згадала про тих, щчо одноїі
Сорочки не мајут на холод зими?...“

„Про горе, котре ја могла полекшитъ,
Ја ј думки не мала ніколи!
А прецінь же в мојіі души не кінит
Ні злоба, ні жадна ненавистъ. Досить
Без думки ј розваги ступати по поли
Житъа, щчоб јак ја протів лъуду грішитъ.“

І довше не вдержала болъу в души, —
Заламала біліі руки,
А сльози гіркіі, рісні поплили,
Мов град серед літа по спражньому дни. —
О, щчоб таку хвилъу жалъу і роспуки
На всіх панъ подібні навіјали сні!

Дума.

Вороги мја давно поховали,
А ја ще рік від року жију...
Щче тоді, јак за вољу ми встали,
Ја пољаг у могилу німу.

Серед крат, серед замків тьуремних,
Серед стін тих холодних і темних
Щче јасніјут пречудно вони,
Ті короткі, щчасливіі дни!

ЛВОВСЬКА БІБЛІОТЕКА

АН УРСР

№ II- 3457

Ще нагадују живо ті хвилі,
Як по рідній, широкій землі
Загули і народ пробудили
Слова брацтва, добра і лъубви...

Як злъакалась науки нової
Сила тьми і кајдан і неволі,
Як тернами гатила стежки,
Щоб не мож до народа діјти....

Як ми сьміло на біј з неју стали, —
В жилах бухала кров молода, —
Ми погибли, — народ ми підняли!
Ось і ја впав в могилу тогда.

І про вас, шчо в віјні уціліли,
Лъубі братъа, гадају нераз;
Як жиєсь вам? Чи ближче до ціли,
До сьвјатої зајшли ви в тої час?

Вам пришлося тьажкиї хрест принъати, —
Міні лекшу присуджено долъу:
ТЬажко жити ї боротись за волю,
Але лехко за волю вмирати.

Вічне питанье.

„Плъунъ на всьаку тајемницъу,
Всьакі „але“, всьакі „може“, —
Роскажи нам чесно, јасно
Шчиру правду, мії небоже!

„Чом у нужді, чом у крові
Чесниї гине, пропадаје?
Чом підлець жије, панује,
С пишна, з горда походжає?

„Хто ту винен? Чи бог стратив
Власть, чи вже му всею обридло?
Чи він сам ті збитки робит?
Ах, та се було би підло!“

Вічно, вічно так питаєм,
Поки глиноју сироју
Всім нам рота не заткајут, —
Тільки ј відповіди всеюјі!

Цар Довгоух І.

(Байка.)

Раз якось звірі царя вибирали;
Осли, розумієсь, більшість мали, —
Ну, і осел тоді трону дохопивсь;
Послухајтеж, що о нім пише літопись.

Цар Довгоух сам в себе впер
Що він вже лев, не осел тепер;
Убравсь в кожух із лъвјачојі шкіри,
І наче лев ричав без міри, —
Раз в раз лиш с кіньми заходивсь, —
За те ослам він не злюбивсь.
Вовки і пси при нім варту держали, —
За те ще гірш осли роптали.
Но як цар міністром зробив вола,
То лъутість ослів до крају діјшла:
Здавалось — бунту іно що не видко!
Почув се цар, корону швидко
Затяг на вуха, плечі духом
Вгорнув відважного льва кожухом,
Відтак перед трон свій у столицю
Зазвав ослъачу опозицію

І ось яку мову сказав тоді:
— Вельможні осли, старі і молоді!
Ви може осла шче бачите в мні?
Не правда, ја лев, се знајте всі!
Се кажут ми всі мої дворъане
І кождиј, хто на мене гльане.
Поет мій надворниј на мене склав
Поему, де ось шчо сказав:
„Јак горб верблѣудам дала природа,
Так в твојім серци лѣвјача врода,
Так сьмілиј, лѣвјачиј в тебе дух,
І серце твоје без довгих вух!“
От јак співаје він в тіј оді,
Котру хвалъат всі так, шчо годі.
Усі мја ту лѣубјат! Пави гордії
Ськајут ми голову шчо неділі.
Іскуство цвите під мојов рукоју;
Тих, шчо хвалъат мја, годују і поју.
Театер в мене процвитаје, —
Коцур там перші ролі граје,
Акторка Кіцъа і монсів двајцъать
Саме нової штуки вчатсьа.
Малъарську школу ја заклав
Длѣ самих геніјальних мавп,
А Лъеман Дреквалъ, богомаз,
Буде директором у нас, —
Лиш мусит шче насамперед
Намалъувати мій партрет.
Балъет і опера је в мене,
Де мајже голі і добре вчені
Співајут чуднії „птички“
І скачут блохи на цалъ заввишки.
А капелъмајстром је Мајербер,
Музикант і міліонер, —

Тепер тої славній Маєришче
На весілье моє ладит ігришче.
Я сам по трошки тож музика,
Як Фрідріх Великий, пруський владика.
Він грав на фльеті, а ја на цимбалах,
І не одна луба душака зітхала
З глибокої груди чуло і тужно,
Як ја по струнах дзенькав потужно.
Як радо колись моја цариця
Буде на гру моју дивитьсьа!
Вонаж бо чистокровна, бач,
І з знаменитого роду кльач.
Но надо все јејі краса!
Як гривов пишно потрбаса,
Як крізь рожеві храпи форкне,
То аж ми в серци ковтне ј дзоркне!
Вна цвіт всіх кльач, дља кождої взір,
Насьлідника зродит ми на ввесь мір, —
Тож звязок з неју, як кажут коні,
Вгрунтује міцно міј рід на троні.
Моје імја по вік не згине, —
Історіја скаже, шчо серце львіне
Було в мні, шчом вмів панувати,
А також на цимбалах грати.

Ту форкнув цар, — осли ні слова, —
По хвили далі јде царська мова:

— Вельможні осли, старі ј молоді!
Ја ласкав буду на вас лиш тоді,
Коли справуватись будете фајно.
Платіт податки пунктуально
І жијте чесно, јак жили
Батьки шче ваші, старі осли!

Чи спека, холод, чи слота, —
Носили терпливо мішки до млина,
Як їх релігія навчила, —
А революція їм сьа ї не снила!
Вни не кричали, не бурчили,
А смирно сіно уляглости їли
З жолоба привички сьвјатої.
Но ви вже ось затьатли не тої.
Ви, їх сини, остались ослами,
Але покори нема між вами.
Хвостом шче крутите сьуди ї туди,
Але зухвальство в вашій груди.
Про вашу глупу міну сьвіт
Вас за уцтивих ослів держит,
Но ви неуцтиві і злі притім
Помимо глупих, смирних мін.
Іно під хвіст насип вам перцьу,
Ви ревете, аж гірко на серцьу
Міні! Ви раді б весь сьвіт зруїнувати,
А вмієте тільки ревіти ї кричати.
Безмисна лютість, мов вітер пустиї!
Безсильниї гнів, всьму сьвіту сьмішниї!
Ваш глупиї рик — на чисту воду
Виводит вашу безмірну злобу,
Все ваше низькеїе лаїдацтво,
Все підле і тупе простацтво,
Весь бруд, всьу жовч, всьу гниль без міри,
Укриту в нутрі ослячої шкіри!“

Ту форкнув цар, — осли ні слова, —
По хвили далі їде царська мова:

„Вельможні осли, старі ї молоді!
Ви бачите, як ја знају всі
Погані мисли ваші! Огидниї

Непослух ваш мја обурих безвстидниј, —
Се ганьба дља панованья мого!
З ослъачого становишча свого
Ви не појмете високі ідеї
Пілітики львјачої мојеї.
Вважајте лиш, не впадьте ми в руки!
У моїх лісах је шче дуби та буки, —
З них шибениць много наладити мож
Міцних, — палиць і прутья тож!
В моју роботу не пхајте рило,
І стульте писки, — раджу вам щиро!
Хто о політиці правит між вами,
Того пропарити кажу різками,
Відтак до креміналу впакују!
А як лиш шчо про бунт зачују,
Про барикади і прочі дурниці,
То кажу вішать всіх без різниці.
Се мав ја вам на розум сказати, —
Теперже марш, осли, до хати!“

Як цар скінчив слова тоті,
Ревнули осли старі і молоді
Всі в оден голос: „І-а! І-а!
Многаја літа! Гурра! Гурра!“

С у с і д к а.

Не діжду вже ја волі, здајесья,
А в тьурмі ми день роком стајесья, —
І далеко з вікна до землі, —
А за дверми стојат вартові.

Вже б давно мја зајіла сья клітка,
Не будь лъуба у мене сусідка....

Ми прокинулись нині до дня, —
Я легенько вклонивсь їй з вікна.

Розділивши зв'язала нас доля,
Познакомила спільна неволя,
Поріднило бажанье одно,
І кратоване з густа вікно.

При вікні ја ранісько сідају,
Ненаситно на двір вигльадају, —
А віконце насупротів — бр'язь!
Відхильајесь заслінка нараз!...

Ось на мене „вна“ поглядом вергла,
І головку на ручку підперла,
А с плеча, мов здунув вітерок,
Дзяпканистиј с'я зсунув платок.

Але блідість їй личко вкриваје,
І сидит вона, сумно зітхаје, —
Видно, думка гризе їй важка, —
Певно тужит на волю, як ја!

Не тужи, моја мила сусідко!
Захоти лиш — отворит'ся клітка,
І мов пташки свободніјі, ми
Враз ленемо в широкі степи.

Ти кльучі вкради в батька, кохана, —
Вартових понапојуј до п'яна, —
А вже с тим, шчо при дверох онтам,
Ја зуміју упоратись сам.

Но ніч вибери темну до того,
І вітцєви вина дај хмільного,
І повісь д'ля пізнаки міні
Дзяпканистиј платок у вікні.

Поступовиј рак у Парижи.

„Здоров, здоров, поступовиј раче!
Шчо чувати в нашіј стороні?
Чи шче все за мноју мати плаче?
Чи вже вольниј рідниј крај, чи ні?“

— В ріднім крају всьо там добре маєсь,
Процвитає чеснота, мораль,
Всьо лєгально, мирно розвиваєсь,
Всьо порьадне, чисте мов кришталъ.

Не, як Франціја, з верху блишчитсьа, —
Ту свобода рунтає житьє!
Наша вільність в глибині таїтсьа,
Так глибоко, гет, шчо де-де-де!

Он собор у Кельні хтьят кінчити, —
Пруський цар тим, кажут, сьа заньав, —
Мав шчось і австрийський доложити,
А баварський шиби надіслав.

Конституцію, свободні права
Хтьят нам дати, — слово нам дали!
Царське слово, ну, то не отава,
То мов скарб закопаниј в землі.

Вольниј Рен, вітцьа старого твого
Вороги лукаві не возьмут,
Бо Гольандці звяжут го за ноги
А Швейцари голову припнут.

Буде ј фльота в нас, господь ласкавиј!
Зберемо податки! Англїк в кут!
На гальери, замісь в кримінали
Скуті переступники підут.

Будем мати і свободу печати,
Най часи лиш ліпші надіјут, —
Як закажут зовсім друкувати,
То тоді і цензуру вже знесут.

Арештант.

Вже десять літ, як птахів чув ја спів
Посьлідниј раз в зеленім, тихім гају!
Вже десьат літ, як сине небо зрів
Посьлідниј раз ја! Чи го шче пізнају?
Ох, десять літ! Чогож шче, царю, хочеш?
Чи шче ти мало моїх мук і болів?
Гльань, та рука ти трону не здрухоче!
Пусти, пусти мја вмерти хоть на волі!

Вже десять літ! Присхли до кости жили, —
І власні пута бачу лиш насилу;
О, не льякајсь! Нема вже в мене сили,
Хіба лиш тільки, шчоб зајти в могилу!
Ти сьвіта пан, у тебе вієськ мільјони, —
Ја черепок, недобиток недолі, —
Гльань, та рука не повалит ти трону!
Пусти, пусти мја вмерти хоть на волі!

Вже десять літ, як серед стін тьурми
Бажају смерти, а сконать не можу!
Шчоб раз дихнути вольними грудьми, —
Душа би порхла ген у јасність божу!
Лиш раз дихнути! Чиж і то за много?
Чи шче за мало мајеш вієська в полі?
Гльань, та рука не зломит трону твого!
Пусти, пусти мја вмерти хоть на волі!

Вже десять літ, як духа мого вбито,
Підтьато в корени життьє моє,
Мій спів заглушено і в гріб зарито, —
Давно посьлідна згасла іскра вже!
Ще не досить? Чогож шче, царьу, хочеш?
Що ти за користь з моїх мук і болів?
Гльань, та рука ти трону не здрухоче!
Пусти, пусти мја вмерти хоть на волі!

У р и в о к.

(Іс поеми „Царицьа Меб“)

Ја шче дитиноју була,
Јак мати мја с собов взьала
На смерть безбожника гльадіти.
То був широкиј пляц. Поши,
Мов круки чорніјі стојали
Круг стовпа. Народа товни
В важкіј ожиданці мовчали.
Пришов осуджениј, повів
Спокіјним оком здовж рьадів,
А в оці дивне щось сьвітилось,
Немов погорда, ласка ј жаль....
Вже поломінь гадьєм обвилась
Круг него, вже очеј кришталь
В жарі счорнів, смертельні стони
Глибоко врізались в моје
Дитьаче серце молоде;
І заревів народ, мов дзвони....
Скаженов радістну ричала
Засьліплена товна, — а ја
Заплакала.

„Не плач, дитя, —
До мене мати так сказала, —
Не жалуј чоловіка того,
Бо він сказав: Не маје бога!“

Переміна ростин.

Гисьачні барвні переливи, цвѣтів посплітаних купи
Зкрізь по грядках і лугах, лубко, мішають тебе;
Назви лиш чуєш заказані, — вни по при вуха шумјат ти
Наче тој вітер пустиј, і не лишають сьліду.
Вид однакиј у всіх, а ні одна другіј не рівна,
С цього звязку уже право таємне сьлідно,
Загадку темну јакусь. О, чомже ја, лубко, не можу
Тутже сказати тобі розгадку словом одним!

Ось лиш гляди, јак росте ростина, јак звільна доходить
Ступнями — з зерна, чим раз — аж до цвѣтка і јагід.
С сімене кілець іде, скоро сила плодуча землі му
В своєму лоні житье ласкаво, стиха вітхне.
І на зрошчајуче сьвітло, сьвјате і вічно рухливе
С теплих, вохких пеленок випустит ніжні листки.
Зародок сили дрімав у насіню; зачаток цілого
Звитиј в лушпині лежав, ждучи розвитку собі, —
Зарід, листки ј корінці були в зерні, без барви ј подобі;
Зерно так, хоть і сухе — дихаје тихим житьем,
Пре до гори і в глѣб, скоро тепла го вохкість обіјде,
Темну лушпину продре, с пітьми до сьвітла встаје.
Але вона шче зовсім појединча при першіј пројаві;
Се, хоть ростина, — такеж, јак і у других дитя.
Але ось другиј добувсья вже паросток, знов оден, більше,
Гілька за гількоју.... всі мајже такі, јак тамта,
Але не зовсім такі; погляди лиш, јак кождиј різнитсья

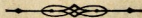
Сьліду́ючий листок від попереднього: все
Більше пјурець, карбків, росщипаних кінчиків, частеј,
Що в попереднім інше зрослі дрімали ураз.
І аж так вона діде до повного, сильного зросту;
Де в яким роді сеј зріст чудно буває пишній.
Сьміло стримјат у гору конаристі ліси і здаєсья —
Зріст сеј богатиј, бујній міг би в безмір розростись.
Але ту зріст зупиняє природа могутчов рукоју,
Силу зверта молоду на доскональшиј приплід.
Поменьше соків пускає, жилки стајут вужчі і швидко
Повів ніжнішиј якийсь чути в ростині цілії.
Злехка в стирчачих окраїнах зменчуєсь соків, — за
то знов

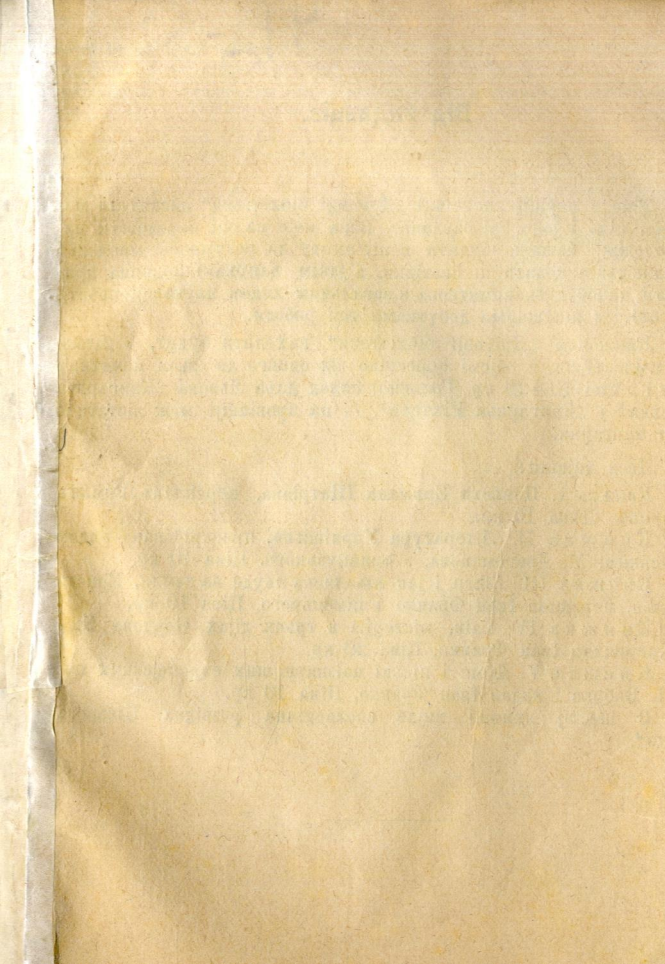
Цень головній, бадилó грубне, повніје раз в раз.
Але ось враз виростає безлиста, тоненька галузка
І, задивована, ти диво побачиш нове.
Тісно довкола стајут почислені, чи ј такі без ліку
Ніжні, дрібонькі листки оден-у-оден в округ.
Стиснена круг насаду викльовуєсь чашечка с піхви,
З неї в највишчіј красі пестриј розівєсья цьвіт.
Так то творит природа повну, пречудну пројаву, —
Частка за часткою в нії, — лад і суцільній розріст.
Все доконале в нії! На гинкім стебельці ось хитаєсья
Цьвіт по над шептом живих, в вітрі тремтьачих листків.
Але краса та вішчує нову лиш творчу пројаву:
В пестро блискучі листки дух ось вступає новиј,
І вони швидко змикајутсья, — кінчики ніжні ід собі
З напотивних боків враз сья лубовно зіјдут;
І тихенько стојат вони в парах добірних при собі,
Одна в одну в округ — іскри нового життя....
Вно оживає, зајмаєсь, — і запах пречудній широко
В воздухі теплім несєсь, все оживляјучи вкруг.
Сејчас на дні розростаєсья зарід, — а јіх міліјони
В матернім лоні ось спјат ждучи, аж плоди діјдут.

Тут і кінчитсья круговорот вічної сили природи,
Але другий сеїчас в'яжесья с першим — і знов....
І ланцух тої іде через всі часи бесконечно,
В цілість сья сходьят частки, — цілість і частка живі.

Ну, а тепер, моїа лубко, поглянь на ту заливу цвїтів, —
Вже не мішає тебе зріст їх і фарба і рух.
Кожда ростина сьвідчит ти про вічні закони природи,
Голосно кождї цвїток, ясно говорит тобі.
Но прочитавши раз сьвјатују книгу природи,
Всюди відміну відтак і різнородність узриш:
Звільна повзе ось гусільниця, — швидко мотиль сья
тріпоче,

А ї чоловік придає розумом своїм відмін.
О, нагадаї собі, як то з знакомства, немов із насінья
Помалу-малу і в нас луба привічка зіїшла,
Приязнь відтак сья сильно у наших серцях розвила,
Аж на остатку лубов зродила цвїти і плід.
Як то чутье, зростајучи стиха, зміньалось, міцніло
І розвивалось чим раз крашче, ніжніїше в души.
О, уживаїже тих хвиль! Лубов, то цвїт, іс котрого
Виросте најкрашчиї плід — рівність і згода думок,
Рівність і згода поглядів, шчоб у тії рівности ї згоді
Лубде моглисья зіїти, крашче житье завести.

Ф/Д-822

Від видавців.

Вже в першій книжочці „Дрібної бібліотеки“ висказали яка її ціль і яке її завдання. Вона має на оці передусім цю мету, бажає збудити в ній охоту до розумного читання і дослідження і подати їй екзemplи, в якім напрямі повинна працювати, щоб познакомитися з загальним ходом наукової роботи в Європі і з новітніми добутками тої роботи.

Книжочки „Дрібної бібліотеки“ виходити будуть, як ми можемо, найчастіше, в об'ємі пересічно від одного до трьох печатних листів і в ціні 10—20 кр. Головні склад для Львова „Львівська Польська“ і „Книгарня Ріхтера“, — на провінції можливі істатково кожній книгарні.

Доси вишли:

Книжка I. Повісти Еркмана Шатріана, переклад Р. Розмаринь. Ціна 15 кр.

Книжка II. Література Українська, проскріблена російським, М. Драгоманова, з французького. Ціна 10 кр.

Книжка III. Відки і як взуалися льуде на землі, Геккеля, переклав Іван Франко з німецького. Ціна 10 кр.

Книжка IV. Каїн, містерія в трьох діях, Годона рона, переклав Іван Франко. Ціна 20 кр.

Книжка V. Думи і піснї найзнатніших європейських етїв. I. Вибрав і видав Іван Франко. Ціна 10 кр.

В шестій книжці виїде зоологічна розвідка „Пчоли“.

И 34517

Ф $\frac{\text{III}}{\text{Д-822}}$

Думи
і пісні
видав
І. Франко